

СУБ'ЄКТИ ТЛУМАЧЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ДЕЛІКТНИХ ПРАВОВИХ НОРМ

SUBJECTS OF INTERPRETATION OF ADMINISTRATIVE
AND CRIMINAL LEGAL NORMSЛіпінський В.В., к.ю.н., доцент,
директор*Навчально-науковий інститут права та міжнародно-правових відносин
Університету митної справи та фінансів*

Розглянуто систему суб'єктів тлумачення адміністративно-деліктних правових норм крізь призму її підсистем – офіційної та неофіційної інтерпретації. Відштовхуючись від того, що офіційне тлумачення передбачає роз'яснення змісту і мети адміністративно-деліктних правових норм та формулюється в інтерпретаційних актах, що мають обов'язкову юридичну силу, його суб'єктів класифіковано на нормативне (автентичне та делеговане) й індивідуальне (судове і адміністративне). До суб'єктів автентичного тлумачення норм адміністративно-деліктного права віднесено Європейський суд з прав людини. Серед суб'єктів делегованої інтерпретації норм адміністративно-деліктного окреслено: Верховний Суд, Велика Палата та Пленум якого здійснюють тлумачення адміністративно-деліктного законодавства в межах узагальнення судової практики та надає роз'яснення рекомендаційного характеру з питань застосування законодавства при вирішенні судових справ, а також Конституційний Суд України.

Встановлено, що суб'єктами індивідуального судового тлумачення є районні, районні у місті, міські чи міськрайонні суди (судді), а у випадках, передбачених КУпАП та КАС України, місцеві адміністративні та господарські суди, апеляційні суди, Верховний Суд. У свою чергу, так зване адміністративне тлумачення норм адміністративно-деліктного права здійснюється спеціальними юрисдикційними суб'єктами, що уповноважені на застосування до правопорушників адміністративних стягнень, перелік яких закріплюється КУпАП та іншим спеціальним адміністративним законодавством.

Вказано, що підсистема суб'єктів неофіційного тлумачення представлена суб'єктами доктринального тлумачення, компетентно-юридичного та буденного тлумачення.

Ключові слова: адміністративно-деліктні норми права, інтерпретація, елемент, компоненти, підсистема, система, суб'єкти, структура, тлумачення.

The system of subjects of interpretation of administrative-tort legal norms through the prism of its subsystems - official and unofficial interpretation is considered. Based on the fact that the official interpretation provides clarification of the content and purpose of administrative tort law and is formulated in interpretative acts that have binding legal force, its subjects are classified into normative (authentic and delegated) and individual (judicial and administrative). The European Court of Human Rights is one of the subjects of authentic interpretation of administrative tort law. Among the subjects of delegated interpretation of administrative tort law are outlined: the Supreme Court, the Grand Chamber and the Plenum which interprets administrative tort law within the generalization of case law and provides clarification of the recommendatory nature of the application of law in court proceedings, as well as the Constitutional Court of Ukraine.

It is established that the subjects of individual judicial interpretation are district, district in the city, city or city district courts (judges), and in cases provided by the Code of Administrative Offenses and CAS of Ukraine, local administrative and commercial courts, appellate courts, the Supreme Court. In turn, the so-called administrative interpretation of administrative tort law is carried out by special jurisdictions authorized to apply to offenders administrative penalties, the list of which is established by the Code of Administrative Offenses and other special administrative legislation.

It is stated that the subsystem of subjects of informal interpretation is represented by subjects of doctrinal interpretation, competent legal and everyday interpretation.

Key words: administrative-tort rules, interpretation, element, components, subsystem, system, subjects, structure, interpretation.

Постановка проблеми та завдання дослідження.

Суб'єкти тлумачення адміністративно-деліктних правових норм є одною з ключових компонентів вказаної системи інтерпретації без якої існування такої системи є неможливим. Вказана проблематика, враховуючи ключовий характер порушених питань, завжди знаходиться у центрі уваги дослідників у царині теорії тлумачення права. Суб'єктний склад інтерпретаційної діяльності має характер дискусійних питань, відповіді на які часом мають неоднозначний характер, а точки зору вчених-правників з цього приводу є діаметрально протилежними між собою.

Мета статті – загальна характеристика суб'єктів тлумачення адміністративно-деліктних правових норм.

Аналіз публікацій та виклад основних положень дослідження. Суб'єкт (від лат. *subjectum* – лежить в основі) – поняття, що вживалося ще Аристотелем, а також і в середні віки в сенсі субстанції. Тільки з XVII ст. воно починає використовуватися в сучасному розумінні, тобто як позначення психолого-теоретико-пізнавального Я, протиставленого чомусь іншому – не-Я, предмету, об'єкту, або як позначення об'єктивованого Я, тобто індивід, якому протиставляється об'єкт і який направляє на цей об'єкт своє пізнання або дію, – в цьому відношенні він виступає як «суб'єкт пізнання», «суб'єкт дії» [1, с. 441]. Ця ж точка зору підтримується й іншими вченими, які зазначають, що до Нового часу термін *subjectum* мав тільки формально-апо-

фатичне значення [2], а у середні віки він використовувався як латинський переклад з грецької, що означає «той, що лежить унизу, той, що знаходиться в основі». Аж до XVII ст. все суще саме по собі, тобто суще в його первинному аристотелівському сенсі, розглядалося всередині метафізики як *subjectum*. «Суб'єкт, – пише М. Хайдеггер, – тобто саме передлежаче – це каміння, рослини, звірі, анітрохи не в меншій мірі, ніж люди» [2, с. 122; 3, с. 138].

На новоевропейську генеалогію сучасного розуміння суб'єкта вказує Д. Мейсі, зазначаючи, що термін «суб'єкт» доволі часто використовується як субститут таких понять, як «індивід», «людина», «особистість», «актор». Залежно від контексту цей термін може означати «підданого» – особу, яка піддалася процесу підпорядкування (*subjection*), або вільного агента – дійову особу, основу дискурсу і діяльності [4, с. 66; 5, с. 81].

У сучасних філософських дискурсах характерне використання поняття «суб'єкт» для визначення носія предметно-практичної діяльності та пізнання. Як суб'єкти тут виступають індивіди або соціальні групи, тобто «тілесні» суб'єкти, що зумовлювало, в першу чергу, розробку гносеологічної проблематики, пов'язаної з цим поняттям. Саме гносеологія, як зазначає Ю. І. Прохоренко, вирішувала проблему тотожності суб'єкта як активного начала в пізнавальному процесі і об'єкта в процесі досягнення загального і необхідного знання [6; 7, с. 244; 3, с. 139].

В юридичних науках використовуються такі категорії як «суб'єкт права», «суб'єкт правовідносин», «суб'єкт публічного адміністрування», «суб'єкт правопорушення», «суб'єкт відповідальності» тощо. В межах наукових розвідок засад тлумачення норм права, питання суб'єктного складу цього інтелектуального процесу також є обов'язковим, але одностайності у поглядах вчених-правників з цього приводу немає.

Так, наприклад, О. Ф. Скакун вважає, що суб'єктами тлумачення норм права є органи законодавчої і виконавчої влади, судові і прокурорські органи, юридичні і фізичні особи, національні і міжнародні установи – Конституційний Суд України, Європейський Суд з прав людини, Комітет ООН з прав людини та ін. При цьому, О. Ф. Скакун уточнює, що значення такого тлумачення, його юридична обов'язковість неоднакові і на підставі цього здійснює класифікацію тлумачення норм права на офіційне та неофіційне [8, с. 442]. Такий саме розподіл пропонує й російський вчений А. Г. Манукян [9, с. 28] та І. Л. Самсін [10, с. 42].

На підставі наукових концепцій В. І. Леушина, Н. Л. Граната, М. М. Вопленка та із посиланнями на їх дослідження, Ю. Л. Власов звертає увагу на те, що система суб'єктів тлумачення загалом співпадає з системою суб'єктів права. Тому, як стверджує вчений, система суб'єктів тлумачення України може бути представлена такими головними категоріями: індивідуальні суб'єкти – громадяни України, іноземні громадяни та особи без громадянства; комплексні суб'єкти – українські та іноземні органи державної влади й управління, юридичні особи та їх об'єднання, соціальні спільноти, політичні партії, громадські організації тощо [11, с. 119]. Окремо Ю. Л. Власов уточнює, що суб'єктами з'ясування можуть бути будь-які суб'єкти права, роз'яснення можна поділити на офіційне й неофіційне. Суб'єктами неофіційного роз'яснення теж можуть бути будь-які суб'єкти права. Стосовно суб'єктів офіційного роз'яснення змісту норм права, дослідник зауважує, що офіційне тлумачення має обов'язковий характер завдяки юридичним властивостям норм права, що тлумачаться, і наявності у суб'єкта відповідних повноважень на його надання. На думку Ю. Л. Власова, ці повноваження можуть випливати з права суб'єкта на правотворчість або бути делеговані йому суб'єктом, який видав норму права, що тлумачиться. Повноваження останнього походять із логічного умовиводу, що саме він адекватніше розуміє власну волю, щоб роз'яснити її дійсний зміст іншим [11, с. 120]. До переліку таких суб'єктів вчений відносить Верховну Раду України, Конституційний Суд України, органи виконавчої влади України (Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади, місцеві державні адміністрації тощо), судові органи України [11, с. 120-132].

Аналогічний перелік суб'єктів офіційного тлумачення норм права окреслює й І. Ю. Настасяк, але при цьому вчений більш детально розглядає підсистему суб'єктів неофіційної інтерпретації. Так, вчений вважає за необхідне першочергово підкреслити, стосовно офіційного тлумачення права використовується термін «суб'єкт», що означає органи або організації, які наділені владними повноваженнями, а у структурі неофіційного тлумачення застосовується термін «учасники», основними рисами яких, на думку теоретика права, є: високий професійний рівень у сфері права при доктринальному тлумаченні; неодноразова правова підготовка при буденному тлумаченні; другорядний, допоміжний характер результатів неофіційного тлумачення; відсутність чіткої системи координації зусиль учасників неофіційного тлумачення; обмеженість можливостей учасників тлумачення; суб'єктивний інтерес як основа пізнавальної і роз'яснювальної діяльності [12, с. 206].

На думку І. Ю. Настасяка, усі вони мають різний правовий статус, при цьому індивідуальний учасник повинен

володіти правоздатністю і дієздатністю. У свою чергу, організації як учасники неофіційного тлумачення права характеризуються такими ознаками: а) організаційна єдність колективу людей, формальна і неформальна; б) виступ, зазвичай, від свого імені; в) правосуб'єктність, визначена завданнями організації (і тому завжди спеціальна); г) можливість бути учасником як владних правовідносин (відносин щодо державного керівництва суспільством), так і суспільно-правових, тобто бути учасником неофіційного тлумачення норм права. Таким чином, загалом учасниками неофіційного тлумачення є особи, їхні колективи і організації, що сприяють суб'єктам офіційного тлумачення в процесі правовідносин [12, с. 205-206].

У свою чергу О. В. Капліна, яка враховуючи межі предмету її дослідження – засади правозастосовного тлумачення судом норм кримінально-процесуального права, обмежує суб'єктний склад інтерпретаційної діяльності судовими органами. Разом з тим вчена, підтримує загальноновизнаний класифікаційний розподіл суб'єктів тлумачення за його різновидами на офіційне та неофіційне, а також подальшу градацію суб'єктів офіційної інтерпретації на суб'єктів автентичного, легального, казуального, судового, адміністративного і т.д. Окремо О. В. Капліна зауважує, що якісна відмінність тлумачення норм права в процесі їх застосування дозволяє також виділити як особливий вид правозастосовне тлумачення, на відміну від того тлумачення, яке здійснюється не задля правозастосування [13, с. 82].

Як підкреслює вчена, правозастосовне тлумачення здійснюється саме для реалізації приписів норм, що тлумачаться і у цьому його принципова відмінність від інших видів тлумачення, не пов'язаних з реалізацією, – тлумачення у ході наукового дослідження, правового навчання, ознайомлення з актами законодавства окремими громадянами тощо. Правозастосовне тлумачення завжди пов'язане з державним впливом на правореалізаційний процес. Воно характеризується своїми специфічними ознаками, які відрізняють його від інших видів тлумачення норм права. у розумінні О. В. Капліної, правозастосовне тлумачення – це інтелектуально-вольова діяльність суб'єкта, наділеного від імені держави владними повноваженнями, що здійснюється безпосередньо в процесі правозастосування в конкретній справі або з метою забезпечення правозастосовного процесу [13, с. 84-85]. До так званого правозастосовного тлумачення норм кримінально-процесуального права вітчизняна дослідниця відносить правотлумачну діяльність судів загальної юрисдикції, Конституційного Суду України, а також Європейського суду з прав людини, які відповідно розлягаються суб'єктами вказаного різновиду інтерпретації [14].

О. І. Костенко на підставі узагальненого огляду системи суб'єктів тлумачення адміністративного законодавства стверджує про значну її складність, множинність та розмаїття внутрішніх елементів, варіативність зв'язків та їх прояву, акцентує увагу на необхідності ґрунтовного вивчення та аналізу цієї системи з метою створення умов для покращення її мобільності, механізмів тлумачення і, врешті-решт, покращення розуміння та застосування норм адміністративного законодавства з метою забезпечення та реалізації прав, свобод і законних інтересів юридичних і фізичних осіб у цій сфері, особливо це актуалізується у контексті докорінного перегляду засад адміністративного правотворення та праворозуміння. На думку вченої, система суб'єктів тлумачення адміністративного законодавства – це складна, комплексна сукупність органів, установ, організацій, фізичних і юридичних осіб, яка характеризується варіативністю зовнішніх та внутрішніх зв'язків її складових, інтелектуально-вольова діяльність яких спрямована на з'ясування і роз'яснення волі законодавця, матеріалізованої у нормі права, а також результати цієї діяльності для правильного і однакового

розуміння та застосування адміністративно-правових норм [15, с. 109].

Отже, як і в переважній більшості наукових джерел, О. І. Костенко класифікує суб'єктів тлумачення адміністративного законодавства на дві групи – офіційної та неофіційної інтерпретації. До суб'єктів офіційного тлумачення актів адміністративного законодавства дослідниця відносить: Конституційний Суд України, Верховний Суд, органи публічної адміністрації (які здійснюють, залежно від правового статусу, індивідуальне та/або нормативне тлумачення), Європейський суд з прав людини, а також суди відповідних юрисдикцій, які інтерпретують адміністративне законодавство в межах судового розгляду певних справ. Натомість серед суб'єктів неофіційного тлумачення вчена виділяє: 1) суб'єктів професійно-правового тлумачення, а саме – доктринального та компетентно-юридичного; 2) суб'єктів компетентно-неправового тлумачення; 3) суб'єктів повсякденного тлумачення [16, с. 109].

Не будемо відступати від традиційних способів вирішення цього питання і ми, розглядаючи систему суб'єктів тлумачення адміністративно-деліктних правових норм крізь призму її підсистем – офіційної та неофіційної інтерпретації. При цьому підкреслимо, що в юридичній літературі можна зустріти пропозиції щодо необхідності виділення у цій класифікаційній групі третього виду тлумачення – так званого офіційного тлумачення [17, с. 15], до якого вченими пропонується віднести виступи парламентаріїв, членів уряду, прокурорів, суддів по телебаченню, на радіо, у пресі з роз'ясненням положень якого-небудь закону. Л. В. Соцуро пропонує до офіційного тлумачення відносити компетентні роз'яснення, що проводяться радіо- і тележурналістами у зв'язку з ухваленням закону або раніше прийнятих норм для обґрунтування юридично значущої суспільної події [18, с. 58-59]. Проте, як слушно зауважує О. В. Капліна, «...уявляється, що офіційне тлумачення за своєю суттю є неофіційним тлумаченням, оскільки не має формальної обов'язковості. Суб'єкт, що здійснює таке тлумачення норми, виражає свої власні погляди й думки. Якщо таке тлумачення дається фахівцем у галузі юриспруденції, то воно нічим не відрізняється від неофіційного професійного. Роз'яснення ж тележурналістів є не що інше, як неофіційне буденне тлумачення. Засоби масової інформації таким чином доводять до відома широкого кола громадськості суть, мету, призначення законів, що приймаються, або підзаконних актів [13, с. 80-81].

Відштовхуючись від того, що офіційне тлумачення передбачає роз'яснення змісту і мети адміністративно-деліктних правових норм та формулюється в інтерпретаційних актах, що мають обов'язкову юридичну силу для всіх суб'єктів застосування, його можна класифікувати на нормативне (автентичне та делеговане) та індивідуальне (судове і адміністративне). Зауважимо, що автентична інтерпретація норм права здійснюється тим суб'єктом, який її створив. Такий підхід дав привід деяким названим вище вченим до переліку суб'єктів тлумачення зараховувати Верховну Раду України, яка як єдиний законодавчий орган, є відповідно єдиним суб'єктом, який приймає закони та кодифіковані акти, в яких у тому числі містяться адміністративно-деліктні норми права. Вбачається, що така теза про наявність відповідних повноважень у Парламенту є як мінімум дискусійною і ми схильні підтримати тих вчених-правників, які рішуче заперечують можливість автентичної інтерпретації Верховною Радою України. Зокрема, абсолютно слушними є думки з цього приводу І. Л. Самсіна, який критично оцінює ідеї вчених про те, що відсутність конституційного закріплення повноваження Верховної Ради здійснювати автентичне тлумачення законів не є перешкодою для такого тлумачення, оскільки це повноваження випливає із загальної компетенції Парламенту [19, с. 99], під якою розуміється, очевидно, повноваження приймати закони.

Як слушно зауважує І. Л. Самсін, повноваження приймати закони не охоплює собою повноваження їх роз'яснювати. «Повноваження змінювати закони охоплюється повноваженням прийняття законів, а повноваження тлумачити – ні», – зауважує дослідник. Як він слушно зазначає, єдина мета тлумачення законів – це надання зворотної сили у часі актам, якими закони тлумачаться, але така мета суперечить принципу незворотності дії закону у часі, закріпленому у ст. 58 Конституції, який прямо стосується тільки фізичних осіб, але воно входить до змісту принципу верховенства права, а тому набуває загального значення [10, с. 43-44]. Таким чином, до суб'єктів автентичного тлумачення норм адміністративно-деліктного права Верховну Раду України недоцільно зараховувати. Однак виникає цілком логічне питання – автентичне тлумачення якого суб'єкта за таких умов не буде суперечити його повноваженням та виходити за його межі? Відповідь на нього так само варто шукати в нині чинному законодавстві України. Так, згідно положень Закону України від 23 лютого 2006 року «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», суди застосовують при розгляді справ Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод та практику Європейського суду з прав людини (далі за текстом – ЄСПЛ) як джерело права (ст. 17 Закону) [20]. Іншими словами, і положення Конвенції, і практика ЄСПЛ є нормами права, які так само піддаються тлумаченню з боку різних суб'єктів інтерпретації. При цьому відомі непоодинокі випадки, коли ЄСПЛ у своїй рішеннях та їх мотивувальній частині посилається на раніше прийняті ним рішення в інших справах та роз'яснює (уточнює) зміст окремих їх положень. Саме у таких випадках ЄСПЛ виступає суб'єктом автентичного тлумачення правових норм.

Продовжуючи розгляд окремих підсистем системи суб'єктів тлумачення норм адміністративно-деліктного права, відзначимо, що делегована інтерпретація вказаних норм права здійснюється суб'єктами, які уповноважені роз'яснювати зміст норм адміністративно-деліктного права. Такими суб'єктами, згідно вітчизняного законодавства, є Верховний Суд, Велика Палата та Пленум якого здійснюють тлумачення адміністративно-деліктного законодавства в межах узагальнення судової практики та надає роз'яснення рекомендаційного характеру з питань застосування законодавства при вирішенні судових справ, а також Конституційний Суд України, який у своїй правотлумачній практиці неодноразово інтерпретував положення Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі за текстом – КУпАП). Так, наприклад, у справі щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 14-1 КУпАП (справа про адміністративну відповідальність у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху) у контексті вимог до спеціальних технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, дані яких можуть використовуватися як доказ вини власників (співвласників) транспортних засобів, КСУ визнав такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), статтю 14-1, а також ч. 6 ст. 258 КУпАП.

Мотивами такого рішення для суду в тому числі слугувало те, що стаття 14-1 Кодексу, яка міститься в Загальній частині, встановлює особливості притягнення до адміністративної відповідальності саме власників (співвласників) транспортних засобів, однак безпосередньо не визначає складу правопорушення, а тому не може бути самостійною підставою для притягнення до такої відповідальності. Види правопорушень та процедура притягнення до адміністративної відповідальності визначені в Особливій частині Кодексу. Положення статті 14-1 Кодексу можуть застосовуватися лише в системному зв'язку з низкою інших статей, передбачених Особливою частиною Кодексу, диспозиції яких у безальтернативній формі визначають суб'єктом, який притягається

до відповідальності за вчинення правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, особу, яка винна у вчиненні цього правопорушення, зокрема водія транспортного засобу. За відсутності в статтях Особливої частини Кодексу, які визначають склад адміністративних правопорушень, вказівки на те, що суб'єктами цих правопорушень є власники (співвласники) транспортних засобів, ці суб'єкти можуть притягатися до адміністративної відповідальності виключно за наявності в їхніх діях складу певного адміністративного порушення, інше створює правову невизначеність у встановленні суб'єкта, що притягається до відповідальності в цій сфері [21].

При цьому словосполучення «власник (співвласник) транспортного засобу», використане у статті 14-1 КУПАП, означає, що таким власником (співвласником) може бути як фізична, так і юридична особа. КСУ виходячи з конституційного принципу індивідуалізації юридичної відповідальності (ч. 2 ст. 61 Конституції України), правової доктрини, положень КУПАП (ст. ст. 9, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 27, 30, 31, 32 Загальної частини та Особлива частина) та своєї правової позиції, за якою «суб'єктом адміністративної відповідальності є лише фізична особа» (абзац другий пункту 4 мотивувальної частини Рішення від 30 травня 2001 року N 7-рп/2001 у справі про відповідальність юридичних осіб), вважає, що суб'єктом, який підлягає адміністративній відповідальності в сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, є фізична особа [21].

На підставі вказаного рішення було рекомендовано Верховній Раді України привести порядок притягнення осіб до адміністративної відповідальності за порушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху у разі їх фіксації працюючими в автоматичному режимі спеціальними технічними засобами, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобами фото- і кінозйомки, відеозапису у відповідність до вказаного Рішення [21].

Іншими прикладами правотлумачної практики КСУ щодо положень адміністративно-деліктного законодавства можна згадати рішення КСУ у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини першої статті 294, статті 326 Кодексу України про адміністративні правопорушення [22], у справі щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України, статті 44 Кримінально-процесуального кодексу України, статей 268, 271 Кодексу України про адміністративні правопорушення (справа про право вільного вибору захисника) [23], рішення КСУ у справі щодо відповідності Конституції України (конституційності) пунктів 1, 4, 8, 10, підпункту «б» підпункту 2 пункту 13, пунктів 14, 17 розділу I Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо здійснення державного архітектурно-будівельного контролю та сприяння інвестиційній діяльності у будівництві» [24], рішення КСУ у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень законів України «Про засади запобігання та протидії корупції», «Про відповідальність юридичних осіб за вчинення корупційних правопорушень», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» (справа про корупційні правопорушення та введення в дію антикорупційних законів) [25] та інші.

З приводу правотлумачної практики Верховного Суду, як суб'єкта делегованого тлумачення норм права, надзвичайно влучними є словами Ю. Л. Власова, які підтримуємо і ми. На думку вченого, вищі судові органи мають роз'яснювати лише норми права, які ними застосовуються при розгляді судових справ, хоча разом із тим, як зазначає вчений, юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі, і теоретично вищі судові

органи мають право на надання офіційного нормативного роз'яснення будь-яких правових норм, але фактичному роз'ясненню підлягають лише норми права, що практично застосовуються у судовій діяльності. Обов'язковий характер роз'яснення норм права, як зауважує Ю. Л. Власов, яке надається вищими судовими органами, формально поширюється лише на суди, інші органи та службових осіб, котрі застосовують норми права, по яких надано відповідне роз'яснення. «Проте свої рішення суди ухвалюють іменем України, і вони є обов'язковими до виконання на всій території України для всіх органів, підприємств, установ, організацій, службових осіб та громадян. Отже, для фізичних та юридичних осіб, котрі не є службовими особами чи державними органами, офіційні нормативні роз'яснення, що надаються вищими судовими органами, формально не є обов'язковими до виконання, але якщо суд застосовує норму права до конкретного випадку з урахуванням наданого вищим судовим органом нормативного роз'яснення цієї норми та ухвалює відповідне рішення, воно є обов'язковим для всіх без виключення суб'єктів суспільних відносин, яких воно стосується. Такий стан справ відрізняє нормативне роз'яснення вищих судових органів від офіційного тлумачення, що надається Конституційним Судом України, яке має формально обов'язковий характер для всіх суб'єктів суспільних відносин», – пише Ю. Л. Власов [26, с. 10].

Що стосується індивідуального судового тлумачення, то воно здійснюється в рамках розгляду певної адміністративної справи про притягнення особи до адміністративної відповідальності або оскарження відповідного рішення в межах адміністративного судочинства (адміністративні справи з приводу рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень у справах про притягнення до адміністративної відповідальності). Суб'єктами такого тлумачення є районні, районні у місті, міські чи міськрайонні суди (судді), а у випадках, передбачених КУПАП та КАС України, місцеві адміністративні та господарські суди, апеляційні суди, Верховний Суд.

Так зване адміністративне тлумачення норм адміністративно-деліктного права здійснюється спеціальними юрисдикційними суб'єктами, що уповноважені на застосування до правопорушників адміністративних стягнень, перелік яких закріплюється КУПАП та іншим спеціальним адміністративним законодавством. Зокрема, такими суб'єктами є:

- адміністративні комісії при виконавчих комітетах сільських, селищних, міських рад;
- виконавчі комітети (а в населених пунктах, де не створено виконавчих комітетів, – виконавчі органи, що виконують їх повноваження) сільських, селищних, міських рад та їх посадові особи;
- органи Національної поліції, органи державних інспекцій та інші органи або їх посадові особи (органи Державної прикордонної служби України, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку, органи залізничного транспорту, центральний орган виконавчої влади з питань цивільної авіації, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці, органи державного фінансового контролю та податкові органи, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового господарства, Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів, органи Пенсійного фонду України, центральний орган виконавчої влади, що

реалізує державну політику у сфері стандартизації, метрології та метрологічної діяльності і технічного регулювання, Національний банк України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, органи Антимонопольного комітету України та інші суб'єкти, уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення).

Підсистема суб'єктів неофіційного тлумачення представлена тими особами, які не володіють спеціальними та офіційними повноваженнями, і не створюють юридичних обов'язкових наслідків. Якщо вести мову про деталізовану класифікацію суб'єктів неофіційного тлумачення, то у цій підсистемі можна виокремлювати: суб'єктів доктринального тлумачення, компетентно-юридичного та буденного тлумачення.

Доктринальна інтерпретація норм адміністративно-деліктного права здійснюється вченими-правниками та, як правило, закріплюється у наукових публікаціях (статтях,

наукових записках, монографіях, тезах доповідей на науково-практичних заходах), дисертаціях, науково-практичних коментарях до законів та кодексів, усних і письмових обговореннях нормативно-правових актів тощо.

Компетентно-юридичне тлумачення відповідних норм права здійснюється практикуючими юристами (адвокатами, юрисконсультами і т. д.) в межах спеціалізованих юридичних консультацій, інформаційних та аналітичних повідомлень в мережі інтернет та засобах масової інформації, аналітичних програмах на радіо та телебаченні.

Натомість буденне тлумачення адміністративно-деліктних норм права здійснюють будь-які фізичні особи на підставі особистого сприйняття правової ситуації, власних почуттів, емоцій, уявлень правового характеру, що виникають у зв'язку із реалізацією такими особами прав і виконанням обов'язків в межах адміністративних деліктних правовідносин.

ЛІТЕРАТУРА

1. Философский энциклопедический словарь. М. : Издательская группа ИНФРА М., 2000. 576 с.
2. Хайдеггер М. Время и бытие: Статьи и выступления / Пер. с нем. М., 1993. 447 с.
3. Лютіков П.С. Юридичні особи як суб'єкти адміністративного права: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2013. 454 с.
4. Мейси Д. О субъекте у Лакана. *Логос*. 1999. № 5. С. 66-80.
5. Лютіков П.С. Феномен юридичних осіб як суб'єктів адміністративного права: монографія. Херсон, 2013. 252 с.
6. Мацелик Т. Суб'єкт права як наукова категорія. *Підприємництво, господарство і право*. 2010. № 7. С. 38-49.
7. Прохоренко Ю. И. Субъективность в структурах социальной реальности: дис.... д-ра филос. наук. Екатеринбург, 2003. 449 с.
8. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник. 2-е вид / пер. З рос. К., 2010. 525 с.
9. Манукян А. Г. Толкование норм права: виды, система, пределы действия : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Санкт-Петербург, 2006. 177 с.
10. Самсін І.Л. Тлумачення актів законодавства про оподаткування України: дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2009. 224 с.
11. Власов Ю. Л. Проблеми тлумачення норм права : монографія. Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. 180 с.
12. Настасяк І. Ю. Тлумачення правових норм : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2009. 336 с.
13. Капліна О. В. Правозастосовне тлумачення судом норм кримінально-процесуального права : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2007. 480 с.
14. Капліна О. В. Правозастосовне тлумачення судом норм кримінально-процесуального права : автореф. дис. ... докт. юрид. наук. Харків, 2009. 40 с.
15. Костенко О.І. Тлумачення актів адміністративного законодавства: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2011. 209 с.
16. Костенко О. І. Тлумачення актів адміністративного законодавства : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Запоріжжя, 2011. 18 с.
17. Волпенко Н. Н. Официальное толкование норм права. Москва, 1976. 119 с.
18. Соцуро Л. В. Неофициальное толкование норм права : учеб. пособие / Л. В. Соцуро. М. : Профобразование, 2000. 112 с.
19. Тодика Ю. М. Тлумачення Конституції і законів України: теорія та практика : монографія. Харків : Факт, 2003. 328 с.
20. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України № 3477-IV від 23 лютого 2006 року. Дата оновлення: 16 жовтня 2012 року. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.
21. Рішення Конституційного Суду України від 22 грудня 2010 року № 23-рп/2010 у справі за конституційним зверненням громадянина Багінського Артема Олександровича щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 14-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення (справа про адміністративну відповідальність у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v023p710-10#Text>.
22. Рішення Конституційного Суду України 23 листопада 2018 року № 10-п/2018 у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини першої статті 294, статті 326 Кодексу України про адміністративні правопорушення. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-18#n48>.
23. Рішення Конституційного Суду України від 16 листопада 2000 року № 13-рп/2000 у справі щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України, статті 44 Кримінально-процесуального кодексу України, статей 268, 271 Кодексу України про адміністративні правопорушення (справа про право вільного вибору захисника). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-00#Text>.
24. Рішення Конституційного Суду України від 3 лютого 2009 року № 4-рп/2009 у справі щодо відповідності Конституції України (конституційності) пунктів 1, 4, 8, 10, підпункту «б» підпункту 2 пункту 13, пунктів 14, 17 розділу I Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо здійснення державного архітектурно-будівельного контролю та сприяння інвестиційній діяльності у будівництві». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-09#Text>.
25. Рішення Конституційного Суду України 6 жовтня 2010 року № 21-рп/2010 у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень законів України «Про засади запобігання та протидії корупції», «Про відповідальність юридичних осіб за вчинення корупційних правопорушень», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» (справа про корупційні правопорушення та введення в дію антикорупційних законів). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v021p710-10#Text>.
26. Власов Ю. Л. Проблеми тлумачення норм права : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2000. 17 с.